

זר זמין לכבוד הקב"ה

החל מקטלוג זה
זמן מוקדם במיוחד
לרשימת המצוות

פרשת בהר בחוקות

מצוות 'והחזקת בו' לתמוך ולעזור לנצרך

"וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך" (פסוק לה) ד"ה והחזקת בו: אל תניחהו [לאדם] שנפל בפרנסתו] שירד ויפול, ויהיה קשה להקימו, אלא חזקוהו משעת מוטת היד. למה זה דומה, למשאנו שעל החמור, עודהו על החמור, אחד תופס בו ומעמידו, נפל לארץ, חמשה אין מעמידין אותו.

כותב הרמב"ם בספר המצוות מצוה קצה. וז"ל: המצווה היא שצונו לעשות צדקה ולחזק החלשים ולהרחיב אליהם. וכבר בא הציווי במצווה זו במלות מתחלפות (בביטויים שונים), והשם יתברך כתב בתורה (דברים טו-ח) "יתתו תפתח את ידך" וגו' וכן אמר (ויקרא כה-לה) "והחזקת בו" וכן אמר (ויקרא כה-לו) "והי אחיך עמך", והכוונה באלו הלשונות כולם אחת והוא שנעזור אותם ונחזקם די סיפוקם... ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב במצווה זו, כלומר הצדקה אם למי שלמטה ממנו אם לדומה לו ואפילו בדבר מועט.

כותב הרמב"ם הלכות מתנות עניים - פרק עשירי ס"ז: שמונה מעלות יש בצדקה זו למעלה מא. מעלה גדולה שאין למעלה ממנה זה המצוה **בין ישראל שמוך ונותן לו מתנה או הלואה או עושה עמו שתפות או ממציא לו מלאכה כדי לחזק את ידו עד שלא יצטרך לבריות לשאל. ועל זה נאמר (ויקרא כה-לה) 'והחזקת בו גר ותושב וחי עמך' כלומר החזק בו עד שלא יפול ויצטרך: וכן פסק שו"ע יורה דעה - סימן רמט ס"ה.**

לכן כשאדם חפץ מחברו, בפרט אם המוכר עני, יכוון לקיים מצוות "והחזקת בו" שהרי ק"ל מצוות צריכות כוונה ועל ידי כוונה זו הוא מרוויח מצוה ואם אינו מכוון לא מקיים מצווה.

כותב ספר החינוך במצוות הצדקה וז"ל: "וכתב הרמב"ם זכרנו לברכה (מתנות עניים ט, א) כי מעולם לא ראה ולא שמע עיר שיהיו בה עשרה מישראל, שלא יהיה להם קופה של צדקה... ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב לעשות צדקה אם ימצא למטה ממנו שצריך לה". (גיטין ז, ב)

ואמרו זכרונם לברכה (שמות רבה לוג) שאין שום אדם בא לענות לעולם בשביל ריבוי הצדקה שיעשה, שנאמר: (ישעיהו לב י) "והיה מעשה הצדקה שלום..."

וכתב החפץ חיים (עשין - ד בהערות) שהרמב"ן חילק זה לשתי מצוות, מצות צדקה לחוד ומצווה זו [והחזקת בו] לחוד כמבואר כל זה ברמב"ן בספר המצוות במצווה ט"ז שלו ולהרמב"ם וספר החינוך מצוות והחזקה בו נכללת במצוות צדקה.

כתב בספר ואהבת כהנא: (דני צדקה ומעשר כספים) כשמעסיק יהודי על פני עבודת גוי זוהל יותר כיון שיש מצוה לתמוך ביהודי עני וכשיש באפשרותו להעסיק עובד אחר יותר זול ובכוונה לוקח את הפועל היהודי הרי יש בכך מצוות והחזקת בו, ויכול לשלם את ההפרש מהמעשורת.

כך כתב בשו"ת תשובות והנהגות חלק ג סימן תעז.
מונב באהבת חסד: עני שצריך להלוואה, על הלוואה כזו יש מצות עשה של והחזקת בו וחי אחיך עמך והוא מהח' מעלות שבמצוות צדקה, כמו שכתב בשולחן ערוך יורה דעה סימן רמ"ט סעיף ו', ידוע הוא שמחזק לא מפסידים. במילה חסד יש את האות ס' שהיא עגולה לומר שהחזקת שאלם עושה לבטוח עוזר לעושה חסד בעצמו. כל מה שאדם עושה, לעצמו עושה.

כותב הרמב"ם לעולם אין אדם מעני מן הצדקה ולא הזיק בא על ידי שנאמר: 'והיה מעשה הצדקה שלום'.

כתב המהר"ל מפראג זיע"א בספר נתיבות עולם (נתיב הגמ"ח פרק ג) וז"ל: כאשר מייטב אדם לזולת, ה' משפיע עליו גם כן טוב וחסד כמו נחל קטן המחובר אל הנהר הגדול. אשר אין לו סוף וכאשר יוצאים מים מן הנהל הקטן לבור שסמוך לו - תיכף ומיד יוצאים כנגדם מים מן הנהר הגדול וחוזרים ומשפיעים אל הנהל המחובר לו. וכל עוד אשר המים יוצאים ומשפיעים, יושפע להם גם כן. כן בעל החסד אשר הוא דבק באלוקים חיים ומשפיע טוב לזולת, ה' שהוא מקור הטוב משפיע עליו הטוב כנגדו וכפי אשר השפיע. ובאותו הדרך יושפעו עליו משמייים ג"כ טובה וברכה.

מסופר על אדם שהתביא במרתף סכום גדול מאד לחתונת בנותיו ואף לא סיפר זאת לאשתו, והנה בא אליו יהודי וביקש הלוואה. הוא הסכים לתת לו כהנף לב, ירד למרתף בכדי להביא את הכסף והנה אין כסף! כשהוא מבוהל הוא ממחר לעבר אשתו וסיפר לה שהיה כסף במרתף והוא נעלם! אמרה לו אשתו: "לא ידעתי, ראיתי שיש בלגן במרתף, החלטתי לעשות סדר וזרקתי את כל הגרוטאות וכנראה יחד עם הגרוטאות גם הכסף נזרק, מיד הוא רץ לפח וחיפש ומצא את הכסף ואמר לעצמו: "בזכות מצוות הלוואה מצאתי את הכסף שכן אם לא הייתי מלווה לו את הכסף היה הכסף נזרק לפח, היו אוספים את הפח למזבלה ולא היה סיכוי למוצאו".

נתן שעון זהב לחתן וזכה בשעון זהב

בספר 'ברכי נפשי' הובא סיפור מופלא עד מאוד על הגאון רבי אהרן פייפר זצ"ל, שכיהן כרבה של יוהנסבורג בדרום אפריקה. ביושבו פעם בבית הדין של הקהילה, נכנסה לשם כלה, והרב פייפר נחרד לראותה בוכיה וממורת בבכי. לשאלתו מה אירע, השיבה הכלה, שחתנה הביא לה כמה מתנות, "ועכשיו החור שלי הוא להביא לו שעון זהב, ואין לי את האמצעים הכספיים הדרושים לכך". הגר"א פייפר לא חשב פעמיים. הוא הסיר את שעון הזהב היקר של חברת 'אומגה' שהיה ענוד על ידו, ואמר לכלה הבוכיה: "אתן לך את השעון במתנה, כדי שתביאי אותו לחתנך". ובעוד הכלה נדהמת מטוב-ליבו, ואינה מצליחה לקלוט את הנעשה, מראה לה הרב פייפר שהשעון נראה ממש כמו שנקנה אתמול. הרב מוציא מטלית לניקוי כלי זהב, ומצחצח את שעון 'האומגה' כדבעי, ולאחר שהיה מבריק ממש כמו חדש, איתר באחד הארונות קופסה מפוארת והניח את השעון בתוכה. ארז הרב את החבילה בנייר צלופן מבהיק, ומסרה לכלה, שלא מצאה את המלים כדי להודות לו על מעשהו הנאצל. בצאתו מבית הדין, התלבט הרב פייפר בשאלה מה ישיב לרעייתו הרבנית שתבקש לדעת היכן שעון הזהב שקיבל ממנה בחתונתם. הוא החליט מראש שלא נאה ולא יאה לספר לאשתו על המעשה שאירע לו עם הכלה. אז מה עושים? - נכנס הרב פייפר לחנות השעונים של חברת 'אומגה' ביוהנסבורג, וביקש לקנות שעון כמו זה שהיה לו. המוכר נקב במחיר יקר מאוד, בסך 1,888 דולרים, והרב פייפר כבר היה מוכן להוציא את הסכף מכיסו, ולשלם. הייתה זו, מצידו, עבודת המידות גדולה עד מאוד, להקריב חוץ-עצק שכזה כדי לעשות חסד עם כלה ענייה. אבל הגר"א פייפר עשה זאת, כמובן, בלב שלם ובשמחה מרובה. לפתע נשמעת הודעה במערכת הכריזה של החנות המפוארת. הרב פייפר שומע, ואינו מאמין... "הקונה הנכבד המתכוון עתה לשלם 1,888 דולרים על שעון זהב, מתכבד להגיע להנהלת החנות, ולקבלו חינם אין כסף!". הרב פייפר מגיע אל לשכת המנהל, ואז מתברר לו שרשת חנויות השעונים היוקרתית החליטה להעניק לקונה המיליון שלה את המוצר שביקש לקנות - חינם אין כסף! רבה של הקהילה ניצל את המעמד וסיפר, בענוה גדולה, על המעשה שהתרחש בבית הדין. לידע, להודיע ולהודיע, שסיבת 'הקונה המיליון', איננה הסיבה האמיתית לזכייה הגדולה בשעון הזהב... קידוש השם גדול היה באותה שעה.

כתוב בזוהר [פרשת אמור דף צב:] "וְשִׁנְיָנוּ, בְּמַעֲשֵׂה שְׁלֵמָה מְתוֹרָךְ מַעֲשֵׂה לְמַעְלָה. אִם אָדָם עוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה לְמַעַל כְּרָאיוֹ, כִּדְ מְתוֹרָךְ כִּחַ כְּרָאיוֹ לְמַעְלָה. עוֹשֶׂה אָדָם חֶסֶד בְּעוֹלָם - מְתוֹרָךְ חֶסֶד לְמַעְלָה, וְשׁוֹרָה בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, וּמְתַעַר בּוֹ בְּשִׁבְלוֹ. וְאִם נוֹהֵג אָדָם בְּרַחֲמִים לְמַעַל - מְעוֹרָר רַחֲמִים עַל אוֹתוֹ יוֹם, וּמְתַעַר בְּרַחֲמִים בְּשִׁבְלוֹ. וְאִזּוֹ אוֹתוֹ הַיּוֹם עוֹמֵד עָלָיו לְהַיִּית אֶפְסוֹרִיפּוֹס עָלָיו בְּשִׁעָה שְׁיִצְטָרֵךְ אוֹתוֹ... בְּאוֹתוֹ מַעַל שְׁאֵדָם מוֹדֵד - בָּהּ מוֹדְדִין לוֹ שְׁנֵינִי, שְׁיִצְטָרֵךְ אֵל בְּמִנְעָה מִקָּם אֲכַזְרִיית מִכָּל שְׁאֵר הָעַמִּים, [וממלא] וְלֹא יִקְרָא מִקָּם מַעֲשֵׂה בְּעוֹלָם".

לדאוג ולעזור לכל אדם ולעשות חסד עם כולם

'ההקדש' [מלון הארצי פרחי של נודדים עניים שהיה מוסד ידוע בעירות אירופה] של קובנה הרוס היה ונשקפת היתה סכנה תמידית לעניים האזרחים האומללים שלא יפגעו ממפלות - סכנת נפש ממש, ואין איש שם על לב. כל השתדלויותיו של הגאון רבי ישראל לפני הגבאים לתקן המצב לא הועילו, אז גמר ואמר רבי ישראל סלנטר לקיים הצלת נפשות בסיכון גופו, ובלי עבות אחד התחזק בלאט ובא ללון ולשכב כל הלילה על ריצפת ההקדש, ורצה בזה להביע את מחאתו הנוהה על שרירות לב הגבאים המזניחים את העניים. בבוקר, כשנודע הדבר בעיר, קם רעש גדול מאוד בעיר והומצרה הפעולה לתיקון בדק בית ההקדש. (שם עמ' י"ד)

ומסופר על רבי ישראל מאיר שייסד בראדן קופת "גמילות חסד", בה נתנו הלוואות לנצרכים תמורת משכונות. לשם השגת כספים קבע את פרשת משפטים לשבת של הגמילות חסדים [על סמך הפסוק באותה פרשה: "אם כסף תלוה את עמי"], והיה עורך בה סעודה ומנהל העמולה ומגבית למטרה זו. הוא התקין לגמילות חסדים תקנות שונות, ורשמן בפנקס מיוחד בצירוף הקדמה על ערכה של מצוה זו. בשנים מאחרות יותר השקיע מאמצים רבים להקים בראדן מוסד "הכנסת אורחים" ועוד מפעלים. בכל מקרה אסון או מצוקה בעיר או בסביבה, היה מופיע ראשון ועושה כל שבאפשרותו להצלה ולעזרה, עד ששמו יצא לתהילה ולברכה בכל הסביבה. בשנת תרפ"ז נפלה דלקה בעיירה ראדן וכמעט כל בתיה נשרפו. האש נפסקה על יד ביתו של רבי ישראל מאיר ובניני הישיבה, שנותרו לפלטה עם עוד כעשרים בית שמאחוריהם. כל תושבי העיירה לא הצילו מרכושם כלום, ומצבם היה בכי רע. רבי ישראל מאיר הפסיק לגמרי את לימודיו, והתמסר לעזרת הנעדרים. ראשית כל השיג סכום כסף בהלוואה והושיט להם עזרה ראשונה, ומיד אחר כך לקח מקלו בידו וסובב במשך עשרה שבועות בערים הגדולות שבסביבה - וילנא, קובנא, מינסק ועוד, ואסף סכומים גדולים לטובתם. במשך זמן קצר הוקמה העיר על תילה, וכל תושביה שבו למעמדם. (המאורות הגדולים עמ' רפ"א-רפ"ב).

בטח בהשם- אין עוד מלבדו וניצל מכלא שש שנים ומהשואה

סיפר הרב אריה שכטר זצ"ל: אספר סיפור אישי. בשנת תר"צ, כמה שנים לפני עליית הנאצים לשלטון, זייפה אמי מסמכים המעידים שהיא ואבי נולדו בהונגריה. אם לא כן הם היו מגורשים מהונגריה, ופולין לא היתה מכניסה אותם. ושוודיה הדרכים היו עושים את העבודה... חזיון התגלה לשלטונות ונערכו משפטים ארוכים ומתישים, וסכנת מאסר ריחפה על ראשם של אבי ואמי. הורי היו אנשים בעלי מידות נעלות, שפעלו אך טוב וחסד ונהגו לפנים משורת הדין, אם כן מדוע פגעה בהם מידת הדין ונגזרו עליהם תלאות כאלו? אלו שאלות שמנקרות אצל מי ששואל וחוקר, אבל מי שמתהלך בתומו לא שואל שאלות! הוא יודע שיש אבא רחום בשמים, שהוא "קל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא" (דברים לב, ד), ובדאי ש"כל מה שעבדיך רחמנא - לטב עבדיך" (ברכות ס ע"ב). לאחר שמונה שנים של משפטים ומאסרים לפרקים, נערך המשפט המכריע. אבי שאל את עורך דינו מה הצפי, והלה השיב כי אם יצליחו להקטין את גור הדין לשש שנות מאסר - יהיה זה הישג אדיר. בתגובה, ביקש ממני אבי שיטול את התשלום המגיע לו, אך יתקבד וישב בביתו, ולא יופיע במשפט, והוא ייצג את עצמי. עורך הדין תמה לפרש ההחלטה המוזרה הזאת, אך כיבד את רצונו של אבי. מה רע לקבל תשלום מלא בלי צורך לתורה ולבזו זמן על הופעות המשפט... הגיע יום המשפט. אבי הגיע לאולם המשפט בגפו. השופט פנה לאבי, ושאל אותו היכן עורך דינו, שייצג אותו ויצג את עמדתו. השיב אבי: "אינני זקוק לעורך דין, אני אייצג את עצמי..."

אמר בביטחון. "אם כן", שאל השופט, "מה יש לך לומר להגנתך?". ענה לו אבי באומץ ובביטחון: "הקב"ה מנהל את העולם, והוא זה המכניס במוחם ובפיהם של השופטים המכובדים מה לחשוב ומה לומר. לכן אני פונה לבורא העולם, שייכניס במוחם של השופטים הנכבדים ליכות, ולהוציא דין אמת לאמתיה. "היש הצהרת "אין עוד מלבדו" גדולה וחזקה מזו! לאחר סבל כה רב שנמשך שמונה שנים, דיונים, בתי משפט, בתי סוהר, אבי יודע שזה המשפט הסופי והמכריע, ובכל זאת הוא ניצב בבית המשפט, ומכריז באזני השופט ללא שום מורא, שהוא סומך אך ורק על בורא העולם, ובטוח בהחלטותיו שתהיה הטובה ביותר בעבורו. השופט הנדהם הכריז על הפסקה קצרה, הוא היה צריך להרגע... אחרי רבע שעה הוא חידש את הדיון, והודיע בהתרגשות: "אדון ששטר, אתה בעל אופי נעלה, אני פוטר אותך מכל אשמה, אתה זכאי!". הוא הקריא את גזר הדין המזכיר את אבי, אך עם זאת פסק כי תוך שנה צריכים הורי לחסל את עסקיהם בהונגריה, ולצאת מגבולות המדינה. המשפט התקיים בשנת תרצ"ח, בערב מלחמת העולם השנייה, כאשר קבלת אישור כניסה לארץ ישראל או לארצות הברית, היתה כמעט בלתי אפשרית. אבי ביקש את רשות הדיבור, פנה לשופט ואמר לו: "אתה מורה לי לעזוב את המדינה, אבל אף מדינה לא תקבל אותי ואת משפחתי..."

אמר השופט: "אתה צודק! אני מטייל על ממשלת הונגריה את האחריות לארגן לכל משפחתך וזיוות לאמריקה, או סרטיפיקטים לארץ ישראל. "אמריקה קרצה, היא היתה ארץ החופש והזהב, בעוד בארץ ישראל שרר עוני מחפיר. אך הורי ראו לנגד עיניהם דבר אחד - חינוך הילדים! השיקול היחיד היה, היכן תהיה להם אפשרות נוחה יותר לגדל את ילדיהם בדרך התורה והיראה. הם ויתרו על מנעמי אמריקה, והחליטו לעלות לארץ ישראל. היתה זו תקופת המנדט הבריטי. המצב המדיני והכלכלי בארץ היה קשה, אך בכל זאת העדיפו הורי לבוא לארץ ישראל, שבה סכנת חינוך הילדים קטנה יותר. אבי האמין באמונה שלמה כי "אין עוד מלבדו", שום דבר בעולם לא בלבל אותו, ולא הסיט אותו מהאמונה היוקדת הזאת. ואכן הוא זכה לראות בחוש השגחה פרטית ונסים מופלאים לאורך כל חייו. בד' בניסן תרצ"ט הגיעו לארץ ישראל. לאחר שלוש שנים כבר התברר לעולם כולו כי רוב יהודי אירופה הוחזדו בשואה. שנתיים שלוש לאחר מכן, כבר ידענו שממנעט כל הקרובים שלנו נכחדו בשואה, ה' ישמור. השאלה המנקרת "למה הקב"ה עשה כך למשפחה הזו, על אף שהם יראי שמים וגומלי חסדים?" כבר קיבלה תשובה ברורה לגמרי. דוקא מכיון שהם כאלה, עשה איתם הקב"ה חסד, שיגרשו אותם מהונגריה וכך הם ינצלו מהשואה הנוראה. אז התברר למפרע כי המשפט של הורי, וגזר הדין שהרחיק אותם מבתם, היוו את נס הצלתם. כל התלאות והסבל שעברו הורי לטובתם. אבל, ריבונו של עולם, למה הם היו צריכים לסבול שמונה שנים? נראה לי שישנה תשובה חזקה לשאלה הזאת. הקב"ה ידע שתהיה שואה, ומחמת הנזרה תושמדה הרבה משפחות נפלאות, רחמנא ליצלן! אבל את המשפחה הזו, בגלל המעשים הטובים שלה, הוא ירצה להציל. ואם יבואו המלאכים וישאלו: "מה נשתנו אלו מאלו?" לכן הוא נתן להם אופציה של מסירות נפש, שהרי רוב אחי ואחיותיי נולדו במהלך שמונה השנים האלה. אולם להורי לא היו שום חישובים מלבד רצון ה'. הקב"ה רוצה שנגדיל את המשפחה שלנו, וזה מה שנעשה. האם הילדים האלו יחיו או לא, זאת הבעיה שלו, לא הבעיה שלנו. אנחנו לא שואלים שאלות... היתה זאת מסירות נפש ממש, לא מסירות בגלל קושי בפרנסה, או קושי לנהל בית מסודר עם משפחה ברוכה וילדים... אלא מסירות נפש של אדם שיש לו ילד יום, ובכל זאת מוסר נפשו לקיום מצוות ה', ומשליך את עצמו על הקב"ה ותורתו.

בטחון מביא ישועות

איתא במהרי"ל בנתיב הביטחון כי על ידי אמירת "גם זו לטובה", אף אם נראה לו הדבר כפורענות היותר גדולה, הש"י עושה איתו טובה. ומדייק שצריך לומר: "זו יולא" זה כי הצידי מהפך מהקצה לקצה, עיי"ש. (וכן מובא בכתב סופר (בפרשת וישב) על יוסף המדיק, שהסיבה שהיה איש מצליח 'היה שכל דבר שקרה לו, היה בטוח שהוא לטובה. אדם שרגיל בלשונו לומר "גם זו לטובה", רואה ישועות על כל צעד ושעל. סיפר הרה"ג מיכאל ב. הנני בעצמי יכול להעיד על כמה וכמה ישועות ישראליות וחזיותי במו עיניי. ברוך ה' ואני מוציא לאור בכל שבוע קונטרס על ענייני ביטחון. בתחילת הדרך קיבל מנהל של מוסד מסוים על עצמו, להדפיס עברי את הקונטרסים במחיר סמלי. הדבר נמשך ארבע שנים. באחד מהימים הוא הודיע לי שהוא מפסיק. זה היה נראה כי כל המפעל הקדוש עומד לקראת קריסה. אך התחזקתי ואמרתי: גם זו לטובה, ואדברא מכאן רק תבוא טובה גדולה. ואכן מיד לאחר מכן הודיע לי מישוה אחר שהוא מוכן להדפיס את הקונטרסים באותו המחיר ובכמות כפולה (אור האמנה)

אשרי הגבר אשר יבטח בהשם

(ת) אמרו חכמים שהיה באיש אחד עשיר גדול מאד והיה חושב בלבו ואומר מה יתרון לי בכל עמלי ומה יועיל לי עשרי והוני בשעת מותי, והיו אומרים לו בני אדם לעשות צדקה וחסד מהונו והוא ילונן בעולמו ויהיה לו צידה לדרך, כי העושר אינו עומד וקל מהרה יאבד שנאמר התעניף ענייך בו ואיננו, וישב שאל יתן צדקה מהונו אלא למי שנתייבש מבטחונו מעוה"ז. והיה היום ויצא חוץ לעירו וימצא עני אחד יושב באשפה ועליו כל בלוי סחבות שהיה מתנצל בהן ויאמר בלבו אמנם זה נואש מטוב העולם ומיולי המות לפי שהוא בצער גדול ואין לו בטחון בעולם הזה, ויתן לו מאה דינרין, ויתמה העני ויאמר לו למה נתת הממון הזה לי לבדי כל כך ולא נתת בין כל עניי העיר? ויאמר לו מפני שנשבעתי שלא אתן צדקה אלא למי שנואש מטוב העולם הזה. ויאמר לו האביון קח ממנוך טפס וקסיל כי אתה נתייאשת מטוב העולם ואני בוטח בחסד ה' ואיחל לרחמי בכל רגע ובכל עונה שנאמר ורחמי על כל מעשיו. הלא קראת מקים מעפר דל מאשפות ירים אביון, הלא תדע כי אין מעצור לה' להעשירי ולהצילני מן הצרה הזאת? עזוב הטפשות הזאת והרחיקה ויהיה טוב לך. ויאמר לו העשיר לא היה שכרי שרחמתי עליך שלא אלא שחרפתי וגדפתי? ויאמר לו העני אתה חשבת שגמלת עלי טובה ולא היה כן אלא הרגתי, כי לא נואש מטוב העולם כ"א המתים. ויאמר לו העשיר בלבו אם כן איפה אלך ואקבור הממון הזה בבית הקברות עם המתים שנתיאשו מטוב העולם הזה, ויעשה כן. ויעברו עליו זמנים ויתרושש העשיר ולא נשאר לו כלום, ובראותו כי צר לו וילך ויחפור בבית הקברות להוציא את הממון שטמן להתפרנס ממנו, וימצאוהו השומרים ויתפשוהו ויביאוהו לפני שר העיר, והיה שר העיר אותו העני שהיה יושב על האשפה שנתמנה לשר, לפי שהיה בן טובים וכשמת שר העיר נתקבצו אנשי המדינה וישימו את העני לראש ולקצין. והיה כאשר הביאו לפניו את האיש החופר בבית הקברות אמרו לו: אדונינו השר! את האיש הזה מצאנו חופר בקברים להפשיט את המתים מתכריכיהם, וירא אותו השר ויכירהו ויתנכר אליו, וידבר אתו קשות ויאמר לו מה המעשה הזה אשר עשית חי נפשי כי בן מות אתה, ויאמר לו אדוני! חס ושלום לי לא עלה בלבי מעולם לעשות הנבלה הזאת אבל אירע לי כך וכך, ויספר לו את כל אשר קרהו במטמונו אשר טמן בבית הקברות. ויאמר לו השר לא תכירני? ויאמר היאך יכיר עבד לאדוניו. ויאמר לו השר אני הוא העני היושב באשפה שאמרת שנתיאשתי מטוב העולם, ויקם אליו ויחבקו וישקוהו ויצו להוציא את הממון מבית הקברות לתת לו, ויצו עוד להביא לו ירשקה ומשאת מבית השר דבר יום ביומו כל ימי חייו. ויתברך המשפיל ומוריש ומרים ומעשיר, שנאמר מקים מעפר דל וגו'. [אוצר המעשיות]

רבי חיים ואלהיו חשב אין עוד מלבדו והקוץ שרצה להורגו נעלם

רבי חיים מוולאז'ין היה רגיל לעלות אל רבו הגאון מוילנא פעם או פעמיים בשנה, ולהצרות בפניו את כל השאלות והספקות שהצטברו אצלו בין ביקור אחד למשנהו. שנה אחת פרצה מלחמה קשה בין הקוזקים באזור. הדרכים היו בחזקת חרב ורבי חיים נמנע באותה שנה מלעלות אל הגר"א. כששקטו סוף סוף הרוחות, מיהר רבי חיים לצאת לדרך, ולשים פעמיו אל ירושלים דליטא, כמנהגו מימים ימימה. הדרך ארכה זמן רב, כברת דרך ארוכה כבר הייתה מאחוריו, העגלה פילסה לה נתיב בעיקולי הדרך המשובשת. פתאום הגיח קוץ מאיים מאי שם, והתקרב אל העגלה בצעדים מאיימים. כידוע מאימים מוחזק היה בידיו - מכון אל הגר"א. הוא הביט אל טרפו במבט חמור סבר - עוד רגע קט עומד הוא להסתער עליו בתאוות רצח ולהורגו נפש. ורבי חיים מצידו, כפסע בינו לבין עולם האמת, חרב חדה מונחת על צווארו, אך הוא לא קם ולא זע, משל אין הדברים נוגעים אליו. על פניו לא ניכרו אותות פחד, הוא לא ביעצ כל פעולה, ואפילו לא ניסה להתחנן על נפשו. במקום כל זאת, הוא עשה תשדלות אחת קטנה, השתדלות שכל כולה - חיזוק מידת הביטחון: הוא עצם את עיניו, תוך שהוא מתעלם מכל המתרחש סביבו, וריכוז את כל פינות מוחו במחשבה ש"אין עוד מלבד הקב"ה שום כוח בעולם כלל". לפתע הקוץ שמט את הכידון, כמו מאליו, וחלף על פני הגר"א כעובר אורח הממשך לדרכו... ובאחר יותר הסביר רבי חיים את שבתורחש: בצל הידיעות שהמבט בדרכים רגוע יותר - הסחית דעתי מבטחוני המלא בהשי"ת, נתפסתי במידת מה, לתחושה הטבעית כי הדרך בטוחה ואין לי ממה לחשוש. בגלל חולשה זמנית זו, שלחו לי משמים את הקוץ המאיים. מיד כאשר התחזקתי במלוא הבטחון ובביטול כל הכוחות הפועלים עלי אדמות, באותו רגע בטל כל כוחו של הקוץ לעשות לי רע, והוא הלך מבלי לעשות דבר. הרי לנו, מה גדול כוחה של מעלת הביטחון, והדבקות במחשבה בהשי"ת, לשמור על האדם שלא יארע לו כל רע, וכבר אמרו חז"ל: "אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם - אל יתיאש מן הרחמים."

המאמין בשם יתברך אין לו מה לדאוג בכל מצב המשפחתי רבי דן סגל שליט"א סיפר, ששמע בהיותו אברך צעיר לימים, מפי שכן של חמיו, ד"ר חזן. ד"ר חזן סיפר, שבאחד הימים ישב בבית כנסת בעיר ביאליסטוק, שבה היתה ישיבה של נובהרדוק. הימים היו ימי מלחמה, הפחד היה גדול, וד"ר חזן חש שהחרדה הנוראה והעצבות מאיימים לשבור את רוחו. באותה שעה נכנס הסבא מנובהרדוק, ומבט אחד על הבחור הצעיר הבחיר לו את מצבו. הסבא פסע זמן מה הלך ושוב, ולאחר מכן נעצר ליד הבחור ואמר לו: "וינגערמאן - איש צעיר, אתה מאמין שיש בורא לעולם?" "ידי שאתי מאמין" ויאמר לו הסבא: "אם אתה מאמין, למה בורא עולם? ויש בעולם דומם וצומח, וחי ומדבר. אתה לא רואה שה' יתברך משגיח על הכל? תסתכל על כל הבריאה ותראה במוחש את יד ה'. קח כסף, ותסע לנובהרדוק, ושם תפסיק להיות מודאג. "הבחור הצעיר קיבל בתודה את הכסף, ונסע לנובהרדוק, ושם באמת התחזק באמונה ובבטחון, הלכה למעשה. וד"ר חזן סיפר, שכאשר למד בנובהרדוק, התעמק בספר 'מדרגת האדם', שחיבר הסבא מנובהרדוק, ובו חיזוק גדול בעבודת המידות ובבטחון בה'. בפסוק במשלי [ג, ה] נאמר: "בטח אל ה' בכל לבך ואל בינתך אל תשע". כותב הסבא מנובהרדוק, שגם אם יעלה על דעתך לפעמים לשנות מדבר ה', כי תעשה חשבון שבאופן זה יגדל קידוש השם עוד יותר - גם בזה "אל בינתך אל תשע", ולא תזוז מדבר ה' אפילו כחוט השערה.

בן איש חי והליכות עולם כי תשא דיני וידיו וסיום התפילה

[א] יאמר כל הודוי אף על פי שלא חטא בכל, מפני דכל ישראל כולם ערבים זה לזה ובפרט אם היה צריך למחות ולא מיחה דנקרא על שמו, וכן אולי חטא בגלגול הקודם וכן יש חטאים קלים הנחשבים כחמורים כגון והמתגאה כאלו עובד עבודה זרה וכהנה רבות [ב] לפני הודוי יאמר אבל חטאנו עוינו פשענו אנחנו ואבותינו ואנשי ביתינו, [אבותינו- הכונה לגלגול הקודם] וכן צריך להוסיף בחמשה אותיות מנצפ"ך שיאמר כזבנו כעסנו מרדנו מרינו דברך נאצנו נאצנו פגענו פגענו פגענו צרנו צרנו ואם:

[ג] יקפיד להכות בעת הודוי ביד ימין כפוף כאגרופו על הלב דווקא הנמצא בצד שמאל הכאה בנחת, ועל כל תיבה מן הודוי הכאה וידוע דמקום הלב הוא תחת הודו בארבע או חמש אצבעות נמשך לצד פנים והטעם דמכה על הלב לפי הפשט להורות דהלב גרם לו כל אלו העונות, ועל פי הסוד עושה בהכאה זו תיקון גדול: [ד] אחר הודוי תכף יאמר ויעבור וי"ג מדות, ויאמרם בכונות הלב ובנחת, ומנהג יפה למנותם באצבעות שיועיל לכוונה ולחשיבותם [ה"ע לא ימנע שיש מחלוקת כיצד מונים] התחיל וי"ג מדות עם הציבור וסיימו והוא באמצע וי"ג מידות יסיים ונחשב שקורא עם הציבור

[ה] אחר הודוי ואמירת וי"ג מדות תכף ומיד יעשה נפילת אפים כי שלשה אלה צריכים להיות סמוכים זה לזה על פי הקבלה, לכן גם בשני וחמישי אין להפסיק בין דווי לנפילת אפים בתחנונים הנוספים בימים ההם, אלא יאמר את "מה נאמר וכו', לפני והוא רחום " [ה"ע והנהגים לומר מה נאמר אחר נפילת אפים יעשו כמנהגם] [ו] הימים שאין אומרים בהם דווי וי"ג מדות ונפילת אפים בודאי היווגים נעשים למעלה אך נעשים מאליהם בזכות קדושת הימים ההם, ויש מהמקובלים שמכוונים במחשבה וכשיש חתן תפילה המנינים האחרים משלימים את התיקון:

[ז] צריך להתוודות וכן התחנונים בשני וחמישי הכל מעומד, ולא יסמוך על דבר שאם ינטל יפול אלא אם כן הוא זקן או חולה, ואם ראה הצבור מתוודין אף על פי שהוא התודה יתודה עמהם, וכתב בספר שליח ציבור ואין העולם נוהגין כן ויש להם על מה לסמוך ואף על פי שנהגו, נכון שכל הרואה צבור מתוודין יאמר חטאנו עוינו פשענו שהוא דווי כללי וקצר, ואין לומר ודווי במוצאי שבת עד אחר חצות לילה והוא הדין למוצאי ראש חודש ומוצאי חנוכה ופורים וכדומה, דשב ואל תעשה עדיף

[ח] אסור להזכיר וי"ג מדות בלילה, ולכן המתפללים מנחה בסוף היום עם שקיעת החמה, אם בעת שהגיע לידיו לסוף וי"ב שעות ממש, לא יאמר וי"ג מדות אלא רק הוידויה"ע יכולים לומר נפילת אפים וי"ג מידות בתוך 13.5 דקות [שקיעה]: [ט] אין היחיד אומר וי"ג מדות כי הם דבר שבקדושה שצריך עשרה, והמתפלל ביחיד כשיאמר וי"ג מדות אחר הודוי יאמר אותם בטעמים כקורא בתורה, וכשאני מתפלל ביחיד הי"ג הראשונים אני אומרם בטעמים ושל שני וחמישי אני אומר עד "שהודעת לעיני מקדם" וזהו, ומן וכן כתוב בתורתך וכו' עד סוף וי"ג מדות אני רואה בסידור ומכוין אותם במחשבה בלבד, מיהו אחר כך ראיתי כתוב שרשאי לאומרים בלשון תרגום, שיאמר כן ואעבר, כי שכתבתי על אפודי, וקרא ה' ה' א-להא רחמנא וחננא, מרחיק רגז, ומסגי למעבד טבוון וקשוט, נטר טיבו לאלפי דרין, שביק לעווין ולמרוד ולחובין, סלח דלתיבינן לאורייתא עייכ התרגום, ואחריו יאמר בקשה זו אנא ה' אל חי תספיק לנו שפע אור וברכה חן וחסד ורחמים ואומץ, נא ה' אל פודה, עטרנו שמחנו עייכ ובקשה זו כל דברים שבה המה מצורפים מן אותיות וי"ג מדות שמה ה' ה' אל רחום וחנון וכו', ואני נוהג בכך אחר המחשבה שאני מחשב ביי"ג מדות:

[י] בשעה שאומר ויעבור ישחה מעט, ויזקוף בשם, כשאומר ה' ה' אל רחום וחנון, וטוב שירים קולו ובתנאי שלא ילעיגו הבריות, ויש נוהגים לשחות גם בהשם ה' ואני נוהג להגביה רגלי בה' ה' להגביה רגליו שאם לא יועיל לא זיק: [יא] יזהר להטעים הפסק אשר ה' ה' כי סודו גדול ומי שאינו מטעים אותו עונושו גדול: [יב] אם הציבור בצער על כל מין צרה שלא תבא אז אם יארע מילה באותם הימים טוב שיאמרו הציבור וי"ג מידות של רחמים בכונה בין מילה לפריעה, והוא דבר מסוגל:

[יג] אחר וי"ג מידות יאמרו מעומד רחום וחנון חטאנו לפניך וכו', ואחר כך מזמור לדוד אלכ"ה נפשי אשא מיושב, ונקרא מזמור זה נפילת אפים דעיקרו נתקן לאומרים בנפילת אפים שיפיל פניו על זרועו השמאלית וצריך להיזהר שלא ישם פניו תוך ידו השמאלית דיש סכנה ח"ו, אלא ישם פניו על זרועו השמאלית, ויכסה פניו בטלית וצריך להזהר בנפילת אפים בין בשחרית בין במנחה, וזהו מה שהיה צריך לעשות אבל כיון שיש סכנה בדבר עדיף והטוב שלא ליפול על הזרוע כלל שזהו מחמיר למי שנופל ולא מכוון ועוד שנפילה מורה שנכנס לעמקי הקליפות לברר ויש סכנה בדבר:

[יד] יש לעשות נפילת אפים גם במקום שאין ארון וספר תורה, וכל שיש להם ספק דהיינו בין השמשות לא יעשו נפילת אפים דשב ואל תעשה עדיף, ואחר מזמור לדוד אלכ"ה נפשי אשא אומרים אבינו מלכנו וכו' והיא תפלה ותחנה נוראה: [טו] כשאומר אשרי ותהלה לדוד יכוין במזמור הזה מאד, ובפרט בפסוק פותח את ידך, ומה שכתבו רז"ל האומר תהלה לדוד ג' פעמים בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא, פניו אם זרועו השמאלית וצריך להיזהר שלא להיות בן עולם הבא: [טז] קדושת ובה לציון היא הנקראת קדושה דסדרא, מפני כי האחרונים שידרו אותה דוגמת קדושה דעמידה דפיי"ג גזר האוייבים על ישראל שלא יאמרו קדושה בתפלה, והיו מניחים אורבים וממתנינים עד שיגמרו העמידה עם החזרה והולכים, לכן התקינו לומר סדר קדושה כאן, ואחר שבטלים מקדושת העמידה וקדושת יוצר על כן תקנו לומר קדושה זו בלשון הקדש ולשון תרגום כנגד ב' קדושות, ולכן קורין אותה קדושה דסדרא שנסדרה כנגד ב' קדושות הנזכר, בבגד נוהגים לדקדק בזה

לומר בלחש כמופיע בסידור דווקא דאם לא יועיל לא זיק וחסידו בית אל מתפללים נוהגים בה כשאר התפילה

[יז] קודם מזמורי הימים יאמר היום יום אחד בשבת, אם הוא יום ראשון בשבת, וכן הוא הדין ביום שני יאמר היום יום שני בשבת, והוא הדין ליום שלישי, ושאר ימים, ורק ביום ששי יוסיף אות ה"א יום הששי, וכן ביום ראשון ידקדק לומר יום אחד בשבת קודש, ויכוין במנין זה בכל יום לקיים מצות זכור את יום השבת, שהוא מצוות עשה מן התורה למנוח בו ימי השבוע ולומר אחד בשבת שני בשבת וכו', ובימים שאין אומרים בהם דווי מנהג פשוט דאין אומרים מזמור יעקב ומזמור תפלה לדוד, ולא ידענו טעם למזמור תפלה לדוד ואומרים דכך הוא קבלה מהראשונים ז"ל: גם בחנוכה תעניות פורים ומוצאי כיפור וראש חודש צריך לומר בית יעקב לפני שיר של יום ומי שאינו עושה כך עושה חסרון גדול בתיקון התפלה [ה"ע הנהגים שלא לומר בית יעקב ושיר של יום בזמנים לעיל משישנו במנהגם]:

[יח] אין כא-להינו הוא שבח נורא ויש בו כונה גדולה על פי הסוד, ויאמר אותו בנחת, ואחריו אמירת פטום הקטורת בכונה גדולה, ורבו ועצמו שבחיה, ואחר כך אומרים קדיש על ישראל ונקרא קדיש יתום שתקנו לאומרו היתומים למנוחת נפש אביהם או אמם, ויש בו תועלת לנפש הנפטר לאו דוקא להצילו מדין ועונש אלא יועיל לו להעלותו ממדרגה למדרגה, לכך אומרים אותו בכל יום האזכרה אפילו אחר כמה שנים משנפטר: ואחר עניית ברכו יעמוד הקהל ויאמרו בכונה גדולה עליו לשבח והוא שבח עליון ונורא מאד, ויש בו צורך גדול לתפלה אשר התפללנו, כדי לבטל אחיזת החיצונים, [ובכריעה שאנחנו עושים בהרכנת הראש וקצת מן הגוף אנחנו מורידין אוה"מ דרך ירידה בכל העולמות עד העשיה כולה], וצריך לאומרו כולו מעומד, והזהיר רבינו הארי"י ז"ל שלא יחלוץ ציצית ותפילין עד סוף "עלינו", ואם אינו מתפלל על הציבור ושמע הציבור אומרים ואנחנו משתחוים וכו' גם הוא ישתחוה עמהם, אף על פי שאין כאן חיוב כמו די מודים, כשאומר אל אל לא יושע יפסיק מעט, ואחר כך יאמר ואנחנו משתחוים, ואם אירע עניית אמן כשאומר הם משתחוים להבל וריק וכן כשאומר ומתפללים אל אל לא יושע לא יענה שם אמן [ה"ע חולק שיענה אמן אלא שישתדל שלא יגיע למצב כזה] והמנהג לומר אחר פסוק והיה ה' למלך וכו' פסוק והיה אם שמוע תשמע. לקול ה' א-להיך וכו' עד כי אני ה' רופאך:

מעשה מתורגם מהזוהר - בן מזכה את אביו

ובא ראה, אם אָחֵד הִלֵּךְ לְבֵין הָרִי אֶרֶר, הוּא וְשְׁנַיִם עֲמֹ, וְרָאָה גְמוּת וּבִקְעִים שֶׁל אֵשׁ, וְעָשָׂן יוֹצֵא מִהַגְמוּת, וְשָׁמַע אִישׁ אֶחָד שְׂאוֹמֵר וְיָי! אָמַר, וְדָאִי מְקוֹם אֶחָד מִמְקוֹמוֹת הַגִּיהֶנֶם כָּאֵן. נִרְדָּם וְרָאָה בְחִלּוֹמוֹ אִישׁ אֶחָד, וְגָדִישׁ זֶה שֶׁל קוֹצִים עַל כְּתָפָיו, וְשְׁנֵי מִמְּנִים מִהַגִּיהֶנֶם מְכֻנְּסִים אֵשׁ תַּחַת הַגָּדִישׁ שֶׁל הַקוֹצִים, וְנִשְׂרָף, וְהָיָה צוֹעֵק. וְהָיָה אוֹמְרִים לוֹ שְׁנֵי מַלְאָכִים קְדוֹשִׁים, שְׁלוּחִים מִהַשֹּׁפֵט שֶׁל מַעְלָה שָׁדָן אוֹתוֹ: אֲתָה עֹזְבֵת אֶת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאֵת מַלְאָכָיו, שֶׁהָיוּ שׁוֹמְרִים אוֹתָךְ בְּעוֹלָם הָזֶה וּבְעוֹלָם הַבָּא, וְאֲתָה עֹשִׂית הַרְצוֹן שֶׁל הַקוֹצִים, שֶׁהֵם הַרְשָׁעִים, שֶׁהֵם מַצְדֵּו שֶׁל סַמְא"ל וְנִחַשׁ - הַקוֹצִים יִשְׂרְפוּ אוֹתָךְ... אָמַר לוֹ אוֹתוֹ יְהוָה לֵאמֹר הֲרָשָׁע שֶׁל הַגִּיהֶנֶם: מִי אֲתָה? אָמַר: יְהוָה רָשָׁע אֲנִי, וְהַמְּנִיגִים שֶׁל הַגִּיהֶנֶם לֹא מְזַכְרִים אֶת שְׁמִי, וְשִׁלֵּשׁ פְּעָמִים דְּנִים אוֹתִי בְיָוִם, וּפְעָמִים בְּלֵילָה. אָמַר לוֹ: אֶת שֵׁם מְקוֹמָךְ יִדְעָתָּ! אָמַר לוֹ: הַגִּלְגַּל הָעָלְיוֹן. - וְהַשְׂאֲרָתָ בִּן בְּעוֹלָם! אָמַר, תִּינוּק הַשְׂאֲרָתִי, וְאֲנִי הֵייתִי קֶצֶב, וּמִהֲרַעוֹת הָרַבּוֹת שֶׁעָשִׂיתִי בְּרָאשׁוֹנָה הָיוּ דְנִים אוֹתִי מִפִּי, וּמִרְגְּלִי וּמִנִּדִּי. וְהַמְלָאָךְ שֶׁהוּא מְנַהֵג עַל הַקְּבֵרוֹת אוֹמֵר לִי בְּשָׁעָה שְׁדָנִים אוֹתִי: אוֹי לְמִי שֶׁנִּשְׁבַּע לְקַיֵּם אֶת הַתּוֹרָה, וְנִשְׁבַּע עַל שְׁקָר! אוֹי לְשֹׁרֶקֶת שֶׁלָּא הִנִּיחָה תַּפְלִין מַעוֹלָם! וְאוֹי לְדָנִים שֶׁשָּׁמְשׁוּ בְּהַבְלֵי הַעוֹלָם! וְאוֹי לְהַרְגִּלִים שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים בְּהַבְלֵי הַעוֹלָם! בְּשָׁעָה שֶׁהָיוּ מְלָקִים אוֹתִי מִכּוֹת מַרְדּוּת, אֲמַרְתִּי כָּל מָה שֶׁעָשִׂיתִי. וְכִבָּה נְשָׁמָתִי, וְהַמְלָאָךְ שֶׁהָיָה מְנַהֵג עַל נְשָׁמָתִי, וְנִתְּנוּ כְּתָב אֶחָד מִכָּל מָה שֶׁעָשִׂיתִי. וְנִשְׁמָתִי עֹשֶׂתָה יְדוּת עִם הַמְּלָאָךְ, וְאָמַרְוּ: (דְּבָרִים יז) עַל פִּי שְׁנַיִם עֹשִׂים אוֹ שֶׁלֹּשָׁה עֹשִׂים יוֹמֵת הַמֵּת. וְעַל זֶה (מִיכָה ז) מִשְׁכַּבְתָּ חִיקָךְ שֹׁמֵר פִּתְחֵי בֵּית. וְיָמִי הוּא! זֶה הַנִּשְׁמָה, שֶׁהִיא מַעֲדִידָה עַל אֶדָם בְּשָׁעָת מִיתָתוֹ. הַתְּעוֹרֵר מִשְׁנָתוֹ אוֹתוֹ אִישׁ, הִלֵּךְ לַגִּלְגַּל הָעָלְיוֹן, וְאָמַר לְאִישׁ אֶחָד: רֵאִיתָ תִינוּק שֶׁהוּא בֵּן שֶׁל קֶצֶב, שִׁמְתָה בְּזִמְן פְּלוּנִי? אָמַר לוֹ: הַתִּינוּק הָזֶה שֶׁאֲתָה שׂוֹאֵל עָלָיו, הוּא הוֹלֵךְ לְבֵית הַמִּטְבָּחִים, וְהוּא רָשָׁע כְּמוֹ אֲבִיו. כִּד וְכָד? יְהִי לוֹ, וּלְאֲבִיו, וְלַמְּנִיקָתָ שֶׁהִינִיקָה אוֹתוֹ. הִלֵּךְ לְבֵית מִדְרָשׁ אֶחָד, שָׁמַע תִּינוּק שֶׁהָיָה אוֹמֵר, (משלי ב) אִם תִּבְקֶשֶׁן בְּכֶסֶף וְגו'. הִלֵּךְ לְבֵית הַמִּטְבָּחִים, וְרָאָה תִינוּק שֶׁהָיָה שׂוֹשֵׁק עִם הַנְּעָרִים בְּבֵית הַמִּטְבָּחִים. אָמַר לוֹ: בְּנִי, לָךְ עֵמִי. וְהִלֵּךְ עֲמֹ, וְהִלְבִּישׁ אוֹתוֹ, וְנִתְּן אוֹתוֹ לָרֵב אֶחָד שֶׁהָיָה מְלַמֵּד אוֹתוֹ תּוֹרָה, עַד שֶׁגִּדֵּל הַתִּינוּק וְהָקֵרָא. וְעָשָׂה אוֹתוֹ שִׂיאֵמֶר הַפְּטָרָה בְּבֵית הַכְּנֻסֶת, וְעָשָׂה אוֹתוֹ שִׁתְּפִלָּל. עַד שֶׁשָּׁקֵרָא וְשָׁנָה וְהִתְחַכֵּם יוֹתֵר, עַד שֶׁשָּׁקֵרָאוּ לוֹ רַבִּי. אוֹתוֹ הָאִישׁ הַמֵּת שֶׁהוּא אֲבִי הַקֵּד, שֶׁהָיוּ דְנִים אוֹתוֹ, בָּא בְחִלוּם לְחָכְם זֶה וְאָמַר לוֹ: רַבִּי, כְּמוֹ שֶׁנִּחְמָתָ אוֹתִי, וְנָחַם אוֹתָךְ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר בְּנִי הַהַפְּטָרָה בְּקֶהֱלָה, הִפְקִיעוּ אוֹתִי מִן הַדִּין. בְּשָׁעָה שֶׁעָבַר לַתְּפִלָּה וְאָמַר קְדִישׁ, קָרְעוּ לִי גָזֵר חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, הַחֵלֶק שֶׁנִּשְׁבַּע לְכָל צָדִיק וְצָדִיק בְּכָנִי עֲצָמוֹ, וְהַכְּנִיסוּ אוֹתִי עִם הַצָּדִיקִים לְנִשְׁכָּה שְׁלָהֶם. וּבְשָׁעָה שֶׁהִתְחַכֵּם יוֹתֵר, וְשָׁקֵרָאוּ לוֹ רַבִּי, עָטְרוּ אוֹתִי בְּכֶתֶר שֶׁהַצָּדִיקִים מִתְעַשְׂרִים בּוֹ, וְנִתְּנוּ לוֹ אֲכִילָה וְשִׁתָּה מֵאוֹתוֹ תַּעֲנוּגֵי שְׁנֵהֶנִּים מִזֵּיו הַשְּׂכִינָה. וְזֶהוּ שְׂאוֹמְרִים, צָדִיקִים יוֹשְׁבִים וְעִטְרוֹתֵיהֶם בְּרָאשֵׁיהֶם וְנִהְיִים מִזֵּיו הַשְּׂכִינָה. וְכָל אִישׁ שֶׁנִּהְיָה מִזֵּיו הַשְּׂכִינָה, כְּאֵלּוֹ אֶכֶל וְשִׁתָּה. וּבִשְׁבִילָךְ, רַבִּי, זְכִיתִי לְכָל הַכְּבוֹד הָזֶה. אֲשֶׁרִי חֲלָקָךְ. שֶׁבִּשְׁבִיל זֶה יֵשׁ לָךְ חֵלֶק יוֹתֵר עָלָיו בְּעוֹלָם הָזֶה וּבְעוֹלָם הַבָּא. וְאֲשֶׁרִי מִי שֶׁנִּזְכָּה שֶׁנִּשְׁאֵר בֵּן בְּעוֹלָם. [וזהו סוף פרשת אחרי מות]

אמרי חז"ל: כיצד לקרב בן: מסופר על אדם שבא לפני הבעל שם טוב הקדוש, ובכה לפניו על בנו שהתרחק מן התורה ויצא לתרבות רעה. יעץ לו הבעש"ט עצה בדוקה ומנוסה: תשתדל להגדיל את אהבתך כלפי בנך וללמד עליו זכות, שרק מתוך השפעת החברה - הגיע למה שהגיע, ובתוך תוכו - הוא באמת יהודי טוב עם נשמה טהורה, וכו' וכו'. אם תעשה כך - דבר זה ישרד "אוטומט" רגשי אהבה אל בנך, וממילא גם הוא יחוש אהבה גדולה אליך, שכן כך לימד אותנו שלמה המלך בספרו (משלי, כ"ז-י"ט) "כי כמים הפנים לפנים - כן לב האדם לאדם!" ליבו של חברך יהיה "הדדי" אליך, בדיוק לפי מה שאתה תחשוב עליו... כתבו במסכת אבות דרבי נתן פרק לא: הוא היה אומר [רבן יוחנן בן זכאי] כופא את הילדים שמהם חכמים יוצאים שתהא שמאל דוחה וימין מקרבת: אומר מרן הרב אלישיב: היום בילד אין שמאל דוחה רק ימין וימין מקרבת, כל הזמן חום ואהבה ומחמאות.

שאלה: ראובן רמזו לשמעון מאתיים שקל ולאחר שבועיים שואלו מה עם ההלוואה אמר לו סתם הלוואה שלושים יום ולכן רק בעוד 16 יום יגיע הפירעון. האם הוא צודק? **תשובה:** כתב מרן בסימן **עג סעיף א** המלכה את חברו, סתם, ולא קבע לו זמן, במקום שאין להם מנהג, יש לו זמן שלשים יום, שאינו יכול לתבוע קדם, בין במלכה בשטר בין במלכה על פה, בין במשכון בין בלא משכון. ואם התנה שיתבוע כל זמן שירצה, יש לו לתבוע אפילו ביום. מרן הדגיש במקום שאין מנהג וכתב הש"ך אבל במקום שיש מנהג הולכין אחריו בין לפחות מל' יום או להוסיף וכיום לא נראה שההלוואה היא לשלושים יום ובסכומים קטנים של מאה, מאתיים ולכן צריך לפרוע לפני שלושים יום כפי שמקובל בחזר הלוואה היום ולא לאחר שלושים יום בסכומים גדולים מסתבר שהיא לשלושים יום לפחות בדרך כלל מקובל שלסכומים גדולים אומרים וקובעים את זמן הפרעות חודש חודשים שלוש חודשים, חצי שנה **שאלה:** לגנוב חפץ כדי ל"חנך" אדם כדי שיהיה יותר אחראי ולא מפוזר וכמובן להחזיר את החפץ לאחר זמן **תשובה:** כל גניבה אסורה בין כדי לחנך, או על מנת לשלם, חייב סימן שמים. אדם (בית מלך) לקח מהמקור המיועד למכירה בבקבוק כנסייה למכירת כנסים למכירת קנה בבקבוק זה בדיוק ושם במקום הבקבוק שלקח האדם זה מועיל! **תשובה:** הדין הוא שלא מועיל מה ששם בבקבוק חדש כיון שהמחיר הוא עבור השירות ולא על ה'נוק' וכיון שלקח התחייב בתשלום ולא יעזור שיביא בבקבוק אחר (והערב נא)

מידת הביטחון נדרשת לכל אדם

אנו רואים שהתורה מצווה את האדם להפקיר את שדותיו שהם פרנסתו למשך שנה ובשנת היובל למשך שנתיים ולבטוח בה' יתברך שהוא יפרנסו וזוהי מצווה על כל אדם גם יהודי פשוט **מכאן בביטחון בה' מצווים גם אנשים פשוטים, זוהי דרך התורה לבטוח בה'.**

הרמב"ן כותב שאדם המאמין לא בהכרח שיש לו ביטחון אבל הבטוח בה' ודאי שהוא מאמין. הביטחון הוא פרי האמונה. **הגמרא במסכת סוטה דף מח:** אומרת כל שיש לו פת בסלו ואומר מה נאכל למחר הרי זה מקטני אמנה, רואים עד כמה יש חיוב לבטוח בה' וממשיכה הגמ' שם ואומרת וזה דאמר ר' אלעזר, מה פירוש הכתוב: כי מי בז ליום קטנות? מי גרם לצדיקים שיתבזבו שולחן לעתיד לבא? מסביר שם רש"י שאין שכרם שלם, קטנות אמונה שהיה בהן, שלא האמינו בקב"ה.

כתב רבנו יונה: (משלי כב, יט) "כִּנְיָתָי בְּכָל הַמוֹסְרִים אֲשֶׁר עָרַכְתִּי לָךְ, לְהִנִּיחַ מִקֵּדְךָ אֶל הַבִּטְחוֹן, כִּי כָל הַמִּדּוֹת הַטּוֹבוֹת עָרִיכוֹת לְהִנִּיחַ אֶת הָאֱדָם אֶל הַיָּרָא, פֶּאֶשֶׁר אָמְרוּ חֲז"ל: טָהָר וְקִדְשָׁה מִבְּיָאִים לִידֵי יָרָאת חֲסָא", וְהַבִּטְחוֹן הוּא מִן הַמִּדְרָגוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת אֲשֶׁר בִּירָאת חֲסָא".

והג"ר א' פרוש על משלי (יג, כה, וסד, ל, ח) כתב: "המציאות המה תר"ג, והם נקללים באחת כח"ש: וצדיק באמונתו יחיה בא' הבקיץ והעמידן על אחת, והוא הבטחון. ועוד כתב הג"ר א' (משלי כב, יט): עקר תנינת התורה לישאלך כדי שישמיעו בטרונם בה', כמו שנקאמר (תהלים, עח, ז): "וישימו באלהים כסלם", והוא לפי שעקר הכל הוא הבטחון השלם, והוא כלל כל המצוות. וכן כתב רבנו בח"י בפרוש על התורה (פרשת פנחס): וידוע שאין אדם נקרא צדיק אלא הבורח בו, כענין שכתב (משלי כח, א) וצדיקים ככפיר יבטח. ועוד מקרא מלא: וצדיק באמונתו יחיה, דהינו מי זה שישאל צדיק, זה שבאמונתו יחיה.

כשהפסיקה לבטוח ברופאים התפללה ונושעה בילדים

סיפר מרן רבנו הגר"ע יוסף זצוק"ל: לפני כ- 30 שנה, היתה באה אלי אשה אחת מידי שבוע בשבוע, והיתה מבקשת ממני שנתפלל עליה שיהיו לה ילדים. וכל פעם היינו אומרים לה - "נתפלל, וה' יעזור!" וכך היתה מתגלגלת שנים רבות, עד שעברו כבר 14 שנה מגישוואיה, ועדיין לא נפקדה. הפרופסור הגדול (שהיה מנהל המחלקה בבית החולים "שערי צדק") התיאש ממנה ואמר לה: **"אם יצאנו לי שערות בכף היד, יהיו לך ילדים..."** אין לך שום סיכוי, תשכחי מזה, ואל תנדנדי לנו יותר! מילים קשות אלו, שברו את האשה לגמרי. ובבכי קורע לב נכנסה ללשכתו של הרב עובדיה יוסף, וסיפרה לו את דברי אותו פרופסור, תוך כדי שהיא מממרת בבכי, על שמעתה אבדה לה כל תקוה, ולא נשאר לה בעולמה אלא רק את הקב"ה, שהוא רק יכול להושיע אותה! כשמוע זאת הרב, נענה ואמר לה בבטחון: מעכשיו בטוח אני שבעז"ה תראי ניסים ונפלאות, ועוד השנה תוושעי! ואכן כך באמת היה. שאחרי שנה ילדה האשה בן, ואחרי עוד ועוד, עד שהגיעה לכ- תשעה ילדים... וביתניים - נפטרו אותו פרופסור, וביום האזכרה שלו, היו עולים כל אותם עשרת הילדים לקבר, ומתפללים לעילוי נשמתו, ומודים לה. אותו פרופסור, שהצחיר בפני האשה בביטחון מופרז: "אם יצאנו לי שערות בכף היד - יהיו לך ילדים", הילדים הללו הם שעולים על קברו, ומנפלים בפניו את כל דיבוריו, ומוכיחים לו, שאכן יש אלוקים בעולם, שהוא למעלה מכל הרופאים, והוא הקובע... את סיבת הישועה של אותה האשה, הסביר הרב: כל אותם 14 שנה, אשה זו תלתה עיניה ברופאים, והאמינה שבכוחם להושיעה, וכל תפילתה לקב"ה היה רק בגדר - "לצאת ידי חובה"... ואולם, עכשיו כשום הרופאים התיאשו ממנה, ושברו את ליבה - רק אז, היא הפילה את כל כולה בידיו של הקב"ה, והתפילה יצאה מעומק קירות ליבה לקב"ה - שרק הוא נותר לה! ובטחה בקב"ה שרק הוא יושיע אותה ורק הוא יכול לעזור לה!!! ולכן הייתי מושבע, שתפילה כזאת שיוצאת מלב שבור וכאוב - בוודאי תתקבל בשמיים, וישועתה קריבה לבוא...!!! אכן, 14

שנים תמימות חיכה הקב"ה לתפילה אחת שתצא מעומק הלב...! **כותב הזוהר הקדוש:** "דבר אחר בטחו בה' עדי עד - כל ימי האדם צריך להתחזק בקדוש- ברוך-הוא, [שכך אמר דוד, (תהלים כה)] "אלקי בד בטחתי אל אבושה אל יעלצו אויבי ליי" ומי שיש בו בטחונו ונקפו כראוי, לא יכולים להרע לו כל פני העולם. [שכך אמר דוד, (תהלים כה)] אלהי בד בטחתי אל אבושה אל יעלצו אויבי ליי" שכל מי שישם תקפו בשם הקדוש, מתקדם בעולם". [זוהר וארא]

מעשה ביהודי שהגיע אל הרבי מלעלוב זצוק"ל ובפיו שאלה: ריחיים על צווארו, עליו לזון אישה וילדים, ופרנסה אין. אכן פה ושם מזדמנות עבודות למיניהם, אך ב"תכלית" הוא חסר עבודה וללא מזומנים. חבריו יעצו לו לעבור להתגורר באמריקה שם גדולים הסיכויים שימצא עבודה. שאלתו אל הרבי, האם יעשה כעצת חבריו אם לא? השיבו הרבי, אספר לך מעשיה ומה תקיש תשובה לשאלתך: בעיירה נידחת אי שם ברחבי פולין דר לו רב תלמיד חכם, ועובד ה' באמונה. מכותלי ביתו ניכר שהעניות מצאה לה שבת בביתו, בקושי ודחקות גדולה חי את חייו, ומשכורתו הקהילה הדלה לא השביע את הקומץ. יום אחד נכנסו לבית הרב שני גבירים גדולים וידועים ובקשו מהרב שיואיל להגיע לעירם בתאריך שקבעו כדי לשבת כבורר בחילוקי דעות שיש להם בעסקיהם המשותפים. שכן טירחה מכובד זילוו מכספם, וזה לא כולל הוצאות נסיעה ולינה. ביקש מהם הרב שיואילו להמתין עד שיתפלל ממנה, ואז ישיב לבקשתם. בתום התפילה ניגש אליהם הרב ואמר להם בנחרצות: אינני נוסע! הגבירים יצאו, והרבנית ששמעה את כל הדין ודברים בין הרב לגבירים ניגשה אליו בעיניים דומעות ושאלה בהכנעה: "למה סירבת להיענות להם? האיך רואה כמה חסרה הפרוטה בבית?" השיב לה בעלה הרב ואמר "תנוחי בדעתך, ואומר לך דברים ש טעם. כשהתפללתי מנחה והגעתי לברכת השנים 'כי קל טוב ומיטיב אתה ומברך השנים...' חשבתי לעצמי: מהיכן מגיע שפע וברכה לאדם? הוי אומר מבורא כל העולמים. הגמ' מביאה שמהארץ עד לרקיע מהלך של חמש מאות שנה וכן מכל רקיע לרקיע ועד. לפיכך כאשר הקב"ה שולח שפע ממרחק כה עצום האם זה חובי להגיע עד לעיירה בו דרים שני הגבירים, ואילו לעיירה שאני דר בה לא?" שמעה האשה, סברה וקיבלה רצון בעלה ושתקה. ואכן כעבור ימים אחדים שבו השניים והסכימו לדון אצל הרב בביתו. **הרב ראובן קרלנשטיין זצ"ל סיפר:** כאשר הייתי באמריקה, שמעתי סיפור מרדכי סוקולובר, בשם רבי מיכל פיינשטיין זצ"ל: אחד מתלמידי ישיבת נובהרדוק בשם ר' קלמן אברהם גולדברג הלך פעם אחת באחד מהרחובות רוסיה. לפתע קוץ עצר אותו ואמר לו: "עוד רגע אני יורה בך". ר' קלמן אמר לו בשלווה: "אם הקב"ה לא ירצה - אתה לא תירה!". הקוץ פרץ בצחוק: "מה זה קשור לקב"ה? הרובה ביד שלי, הוא טעון בכדורים ואני יורה!". ר' קלמן לא מגלה כל סימן של התרגשות. "נו? מה יש לך לומר בשניות האחרונות של חיך?" הקוץ שאל. ר' קלמן שוב אמר: "כבר אמרתי את מה שיש לי לומר! אם הקב"ה לא ירצה - אתה לא תירה!". הקוץ כעס, העמיד את ר' קלמן אברהם ליד הקיר, כיוון לעברו את הרובה וניסה ללחוץ על ההדק. לא הולך! הרובה לא פולט כדור! הקוץ ניסה לסובב, לכאן ולשם ו... שוב לא הולך. הרובה לא יורה! הקוץ זרק את הרובה על הרצפה וצעק: "יהודי מלוכלך, תסתלק מיד מכאן!". כך בנובהרדוק החדירו את האמונה השלימה בבורא יתברך. הכל מאיתו יתברך ואין אדם נוקף אצבעו מלמטה מבלי שיכריזו על כך מלמעלה. כך צריך כל יהודי לחיות! מתוך אמונה תמימה ומוחלטת בבורא עולם. (מתוך הספר "חי ראובן") **גוי הלוח** לשיבת ולוויין 800 רובל, לאחר כשנה הגיע המלווה ובקש את כספו. אמר לו הרב חיים מוולוז'ין: "מחר בשעה שלוש תקבל את הכסף". שאל אותו הגבאי: "כבוד הרב, בקופה של הישיבה יש רק 50 רובל, איך עד מחר יהיה 750 רובל?" אמר לו הרב: "בעזרת ה'". למחרת בא פרץ פולני ואמר לרב: "אני מרגיש שעוקבים אחרי כדי לגנוב לך את הכסף, אני משאיר אצלך 1000 רובל ותחזיר לי כל שנה 100 רובל" הרב קיבלם בשמחה וכך שילם את החוב.

מילי בדיווחות: רמז מן התורה שאסור לעבור ברמז אדום, היכן שכתוב (ח"ח): "ויאמר אדום לא תעבור בי פן בחרב אצא לקראתך, ויאמר ואלו בן-ישראל במסלול נעלה". יש לקרא את האות א' של אדום בקמץ, פן בחרב כלומר ח"ו תאוה. ובני ישראל אמרו נעלה במסילה לפי כללי הנהיגה הסוללים והנונים.